

afstaan aan de centrale keukens.' 'Dat verreweg de meeste scholen, zelfs onder de ongunstigste omstandigheden, haar poorten voor de jeugd geopend hebben gehouden, is te danken', zo leest men in het Amsterdamse verslag,

'aan de voorbeeldige houding van het overgrote deel van het onderwijzend personeel, dat met voorbijzien van eigen nood en leed de belangen van het zwaar getroffen Amsterdamse volkskind bleef voorstaan. De onderwijzers [en onderwijzeressen] begrepen, welk een weldadige invloed het verblijf in de vertrouwde intimiteit der klassen zou uitoefenen op het gemoed van de vele kinderen, die waren komen te leven in een atmosfeer van druk en spanning en in vele gevallen ook van bederf en voor wie het begrip 'thuis' dikwijls alle aantrekkelijkheid verloren had.'²

Er was overigens in Amsterdam veel schoolverzuim. Een enquête, gehouden op 90 lagere scholen met een totaal van bijna negentienduizend leerlingen, toonde aan dat van die leerlingen in de herfst van '44 ca. 20% afwezig was en van februari '45 af bijna 40%; bij de leerkrachten steeg het percentage afwezig van 13 in oktober tot 19 in april.

Wij nemen aan dat het algemene beeld dat uit deze Amsterdamse gegevens inzake het lager onderwijs oprijst, min of meer ook de situatie elders weergeeft, met dien verstande dat daar waar men al in een vroeger stadium geen brandstof voor de scholen meer had, deze ook eerder werden gesloten.³

Bij de scholen voor voortgezet onderwijs waren de moeilijkheden niet geringer, ja in zoverre waren zij nog groter dat van de mannelijke leerlingen van zestien jaar en ouder velen uit angst voor razzia's van de scholen wegbleven en in het algemeen heel wat oudere leerlingen, jongens zowel als meisjes, veelvuldig afwezig waren doordat zij voor de gezinnen waartoe zij behoorden, voedsel gingen zoeken op het platteland. De meeste docenten voor het voortgezet onderwijs bleven desondanks hun best doen, zij het dat in het westen des lands⁴ buiten de

¹ Medio maart werden alle scholen gesloten in verband met de paasvakantie; de duur daarvan was op vijf weken bepaald. ² *Jaarverslag van Amsterdam 1945-II*, p. 2-3. ³ In de stad Utrecht gebeurde dat bijvoorbeeld al op 15 november. ⁴ In het oosten en noorden had men, meer nog dan in het westen, last van het vorderen van schoolgebouwen door de *Wehrmacht* en andere Duitse instanties; zo waren in Zwolle in september '44 van de 39 schoolgebouwen al 28 gevorderd. Later werden in deze delen van het land vaak ook scholen gevorderd voor de eerste huisvesting van evacués. In de veenkolonien kon het onderwijs in de regel worden voortgezet doordat de kachels